

FERI LAINŠČEK

Trik z vrujo

(Odlomek iz romana o stepski
melanholiji)

SREČANJE

*

Pač.

Tu, daleč vstran od krajev, ki jih je še pomnil po imenih, v tem čudno praznem času, ko ni več prešteval dnevov, je Ljot Jastajev srečal Pisatelja.

*

Mož, nekako njegovih let, se pravi, tam med tistim, ko mladost usiha, starost pa se še komaj obeta, se mu je pritepel v nadlogo, kot so se namerniku tam zunaj privohala ščeneta. Niti se ni zdelo, da ga bog ve kaj zanima, tudi mu ni skušal kaj posebej reči, pa je vendar na tem sprejemu, ki se je razvnel v prostaško veselico, še kar postopal ob njem. Bil je namreč to shod take družbe: Arči Belčev, lastnik edinega hotela in najverjetneje ob njem še česa, je želel z glavarjevim priklonom počastiti prihod njihovega varieteja. Zdelo se jim je to smešno in povsem neumestno, a ker se jim ni godilo prvič in so bili res vajeni že vsega, so se pač vedli, kot je ponujala priložnost. Grizljali so oljnata semena, glodali peške sadja, ki mu niso vedeli imena, srebali grenčico iz sluzaste močvirne trave in si vse bolj na široko točili tudi divja kislina vina, ki so bila vsekakor najbolj kriva, da je norost po malem prihajala po svoje.

Pisatelj? je zategnil Ljot, ko so mu moškega končno predstavili. *V teh krajih?* je kar nekako bleknil. *Nekaj sem jih v resnici srečal*, je še začel in je krilil v neizmerjeno daljavo. *Ampak, tukaj?* se je nato ugriznil. Kako naj bi mu namreč, človeku, ki je gotovo dal kaj nase, kar takole povedal, da ne vidi v njegovem tukajšnjem početju pravega smotra niti smisla.

Ne tarite se s tem, se je blago nasmehnil Pisatelj in mu dolil kislico. *Tudi sam dobro vem, da zgodb o izgubljenih ljudeh že dolgo ni več primerno polagati v knjige*, se je preko dvignjenega kozarca zazrl vanj, in njegove modre oči kot da so se ob tem celo vzradostile. *Še zmeraj pa se jih kajpada spleča šepetati v veter*, mu je nazdravil in je po dolgem cmokavem požirku pojasnil: *Le on namreč, ki ve, kako se seseda pesek in kako preperevajo trave, jih lahko dovolj spoštljivo zanese v večnost.*

No? je prostodušno zmignil Jastajev. *Saj ne pričakujete, da lahko to razumem?* je vsiljivcu dovolj pomenljivo obrnil hrbet. A ko je tedaj v vsej gneči sesljavih obrazov končno ostal sam, je prav srbeče začutil, da se tujčevih misli ne bo mogel tako zlahka otresti. V tistem o izgubljenih je bila namreč tako neizprosno tudi njegova zgodba, da ni tega niti skušal potlačiti. Jezilo ga je, da ni mogel čez vse to še tisočerič odmahniti, temveč je kot v nekakšnem krču kar boljčal predse in upal, da je le blodnja, ki bo zdaj zdaj prešla. K sreči mu je potem nekdo spet dolil v kozarec, naslednjega pa si je lahko celo že sam napolnil. Kislost, ki se mu je malo prej dvigala v goltancu, je naposled nekako le našla pot do krvi in se mu poživljajoče razlezla po telesu. Začutil je, da se lahko odreši le s plesom.

Dekletom so se oblačila, s katerimi so delala veter, že tako razplahutala, da so se njihova poplesavajoča telesa zdela kot gola. Navadil se je bil sicer v varieteju že vsakršne golote, a ženski pregibi, med katerimi se je bil zdaj na lepem znašel, so mu mežikali povsem po svoje. Bila je v njih namreč nekaka zadržanost, ki je dala vedeti, da se ves čas zavedajo meje in jo le na hipe zanalašč prestopajo. Ali je bila to ostalina kake folklorne figure ali celo samo dozdevek, to ga zdaj pač ni zanimalo, saj je bilo tako nedoumljivo mikavno, da je po dolgem času začutil željo. Izzivale so ga z občutki, da natanko vedo, kako bi jim bilo v slast, če bi se dale, obenem pa so že tudi sporočale, da se ne bodo, ker nočejo, ali pač ne smejo – in tudi sam je tokrat začuda rad pristajal na igro, saj se je že zdavnaj naveličal razpolaganja z ženskimi telesi in se preobjedel v zgolj seksu. Zgrbal se je torej v petelina, ki je naščeperil krila, cepetajoč zakrožil med bedresi, ki so se mu vešče izvijala, se s pestmi potolkel v prsa in je grlato zakikirikal.

Tišina, ki je sledila kriku, ga je povsem presenetila.

Spustil je namišljeno perje in si popravil obleko.

Šele nato se je ozrl naokoli.

Namesto zaprepadenosti in nejevolje, kar je ob tako prostaški spozabi seveda pričakoval, je na obrazih razbiral zvedavost in pričakovanje. Zbrani v polkrogu so se razmaknili le za toliko, da sta lahko prišla glavar in Arči Belčev gledat v ospredje, nato so zopet staknili glave in ga priganjali s pogledi. Očitno je bilo torej, da so njegovo petelinjo pesem razumeli kot napoved še nečesa; to pa so navsezadnje od lastnika varieteja tudi lahko pričakovali.

Pokašljal je in se prestopil v negotovosti.

Še nikoli ga ni tako zamrznilo pred pogledi.

Saj – gotovo niso imeli pojma, kako nebogljen je lahko brez oprave in rokohitrskih rekvizitov? Ali so bili celo prepričani, da jim lahko iz nič pričara, kar koli si pač ta hip zamisli? Lahko tudi, da so pričakovali kaj povsem drugega, recimo, kako posebej navdahnjeno nadaljevanje pozdravnega nagovora, ki ga je sicer prejle prepustil Uriju, saj se mu je zdelo povsem brez zveze, da bi na tem kozjem balu besedičil o spektakularnosti njihove ponudbe, ali, bog ne daj, celo poslanstvu. Ali pa so, morda še najverjetneje, menili, da

namerava sam nadaljevati s plesom – on, ki je zmeraj plesal le, ko mu telesa ni obvladoval razum, temveč tista neznana, nerazložljiva sila, ki mu je navsezadnje skazila življenje in ga pognala na to nepremišljeno pot.

Oprostite, a o tem vam moram povedati, je končno povzdignil glas. *Vam se vsekakor lahko zdi, da smo torej prispeli in si zaradi tega počteno oddahnili*, se je srepo ozrl po že vse bolj nestrpni množici. *Mi pa žal še kako vemo, da smo se že zdavnaj izgubili in se seveda tudi tu zagotovo ne bomo našli. Zatorej, gospe in gospodje!* je pristopil h glavarju in mu dvignil polprazni korazec iz dlani. *Naj vam bo srečno in veselo z nami!* je zvrnil na dušek in položil prvaku kozarec nazaj med prste.

Nekateri v ozadju, ki najverjetneje niso niti slišali, o čem je govoril, so odobravajoče zaploskali. Nato so poploskali tudi ti tu okoli, ki jim je čudni nagovor sicer razpotegnil obraze, a so najverjetneje presodili, da ga je zblodila kislica in da mu torej ne gre zameriti. Priklonil se jim je do pasu, jih med priklonom vse skupaj po tihem poslal v materino in se z naglimi koraki izmuznil k izhodu.

Do bolečine se je nagoltal ostrega nočnega zraka, se preko čela spogledal z zvezdami, ki so visele nad njim, kakor s stropa, in se med glasnim smrkanjem in pogrkanjem še in še čudil, da se mu je lahko tako zalomilo. Saj: čemu jim je o tem sploh želel povedati? Se mu je zdelo to edino, kar bi mu utegnilo pomagati iz zadrege? Ali pa se na lepem dogaja z njim nekaj, kar si preprosto ne more pojasniti?

Lepo, da ste jim povedali po resnici, mu je tedaj dejal nekdo izza hrbta. *Oba sicer veva, da niti slučajno niso ničesar razumeli, a resnico so pa le slišali.*

Pisatelj!? je pridušeno kriknil, ne da bi se sploh okrenil. In vedel je, da mora biti ob tem vsiljivcu odslej hudičevo previden.

Bilo je to v Čertu.

O imenu kraja se je bil pozanimal, še preden je znova vzšlo sonce, saj mu noč ni prinesla sna, zato se je raje odpravil na plano. Ulice so bile široke in razbrzdane kakor njive, zgradbe so bile nizke in zložene, kakor bi bile ravnokar od nekod pridrsle, ulična razsvetljava je bila le na križiščih, sicer so mesto razsvetljevale zvezde, ki so se najverjetneje prav zato spustile nižje, kot je bilo človeško oko sicer vajeno. Neobičajno je bilo tudi, da naselje ob tej uri sploh ni tako zelo opustelo, ali pa se je pač že prebujalo. Možje so hiteli z bisagami in ženske s cekarji – njih poti so še najverjetneje vodile na tržnico –, nekateri pa so tudi postopali, kot bi samo čakali, da bo minila noč in se bo vsakršno življenje vrnilo na ulico. Ogledoval si jih je od strani in ugotavljal, zakaj se mu zdijo tako zelo drugačni. A šele ko je očitno le postal preveč vsiljiv in so mu začeli vračati poglede, ga je na lepem prešinilo: nekaj divjega je bilo v njih. Divjega ali pač prvinskega. Zazdelo se mu je zdaj namreč, da se v mestu niso še povsem udomačili. Da so hiteli s prihuljenim korakom črnih mačk in postopali le z navidezno brezvoljnostjo potepuških psov, sicer pa so bili ves čas nekako na preži. Da – taki so bili ti nočni ljudje v Čertu, kakor bi si bili le v nuji postavili provizorije, ki jih bodo zlahka spet zapustili in se zatekli drugam. Zato pa tudi niso pometali vogalov, krasili pročelij in sadili rož. Izložbena okna trgovinic in lokalov so se mu zdela kot zaprašene shrambe in ropotarnice. Na velikanskem parkirišču pred tržnico, kjer je bilo sicer parkiranih le kakih ducat starih avtomobilov, so možje celo zakurili v kovinskem sodu in so še prilagali smeti. Dogorevajoči kosmi so se vrtinčili visoko v nebo, dim pa se je sluzasto razpotegnil med zidovi in ga je z gabljivim priokusom grizljal v nos. Zastal je v temnini in se nameraval že vrniti, ko ga je eden izmed zgrbanih možicljjev ob ognju opazil in mu pomahnil s steklenico. Ni se mu zdelo to vabilo, temveč bolj pozdrav, zato je le pokimal in se napolil vstran, a možic se je nato spet okrenil in je znova dvignil steklenico. Zavrtel se je na peti in se brez pomislekov približal: na vseh koncih so imele take družčine nos za izgubljene in sebi podobne, če pa so že imele kaj za bregom, se je to po navadi spolnilo, pa najsi si se še tako grnjavil s previdnostjo. A tokrat ga je potem le stisnilo, da je komaj prikrikl zagato. Mož, ki mu je s steklenico v roki podrsaval naproti in ga z dobrikavim golozobim nasmehom pozdravljal, je bil namreč Pisatelj.

Oj! ga je pričakal z duškajočo vznesenostjo. Dobrodošli, ki edini tu veste, da so Herkulovi stebri le iluzija, se mu je naslonil na laket in mu toplo zadihal v obraz. Pozabil sem vam prejle prišepniti, kako vas imam rad, ga je slinavo cmoknil na lica. Ker vas imam res! se je ves napel v pritrditev in ga je skušal znova oblizniti.

Ne razumem, kaj se to greste z mano? je mrzovoljno zategnil in ga trdo odrinil. Ne bi raje nagnila kot drugi in si prihranila te zagonetnosti? je segel po steklenici.

Seveda, seveda, mu je uslužno prepustil pijačo in je odprtih ust gledal, kako je na debelo pil. *Vi tu edini veste, da Odisejevo potovanje ni več mogoče, zato moramo biti dobri z vami*, ga je potem objel čez ramo in ga povlekel k ognju.

Obrazi, ki so jih osvetljevali utripajoči žoltavi plameni, se mu niso zdeli prav nič klošarski. Prešinilo ga je, da so se ob tej smrdljivi cvrtini najverjetneje zbrali celo nekateri, ki jih je zvečer videl na zabavi. Sprejeli so ga, kot da bi bil že od nekdaj z njimi, in kmalu je do njega priromala druga steklenica s pijačo, ki je bila nekakšna dovolj užitna mešanica špirta in grenčice. Bil jim je hvaležen, da je lahko samo pil z njimi, saj že dolgo je od vsega najbolj spoštoval tako tiho dobrodošlico, ki je pričala o spoznanju, da pijača ne blagoslavlja želja, temveč jih zgolj utaplja. Pisatelju pa je pač obračal hrbet. Saj: bil je to tip, ki je kar nekaj hotel. Še najljubše bi mu nemara bilo, če bi se v tem gluhem predjutru združno skričali nad usodo, nato pa ves dan po malem razpravljali o zamanskem kriku, ki je spet odzvenel v nič, ne da bi se kje kaj zganilo.

Upati je, da bo tokrat prišel Poljak z urami, je dejal mož, ki je bil vsaj na videz tu najstarejši. *Rad bi si kupil eno tako na vzmet*, je pojasnil. *Strašno mi grejo na živce te plastične, ki ne tiktakajo*, je nato čez čas še dodal.

Kako ti lahko gre na živce nekaj, česar sploh ni slišati? ga je ošinil sosed, ki je ves čas po malem dregal s palico v žerjavico.

Nekako jim ne verjamem, je tiho odvrnil starec. *Lahko grejo, kot se jim uzljubi. Lahko se ustavijo, ne da bi sploh opazil. Pri pravi Poljakovi uri pa imaš vsaj občutek, da ves čas nekaj dela.*

Ta je pa dobra, ga je dregnil Pisatelj.

Tudi sam imam raje mehanske, mu ni pritegnil Jastajev. *Imel sem eno res lepo švicarko, pa sem jo v Peči zakartal. Zdaj pa še zmeraj žalujem zanjo in nimam raje nobene.*

Možje so pritrdili s pogledi, kot bi to njegovo zvestobo nadvse odobraval, in so potem zopet dolgo molčali. Za njihovimi slokimi hrbti se je bila medtem že škrlatno razlezla zora, pa tudi odmevkanje s tržnice je postajalo vse glasnejše. Šele zdaj se je Ljot Jastajev spomnil, da začenja njegov variete s programom ravno na semanji dan in da je to torej najverjetneje danes, a ga ugotovitev ni niti malo vznemirila. Vedeli so namreč že njegovi, da se morajo včasih znajti brez njega, in se po navadi tudi so. Bilo je pač to zdaj že tako podjetje, pri katerem je lahko vsakdo poskrbel za vse, vsakogar pa so lahko tudi pogrešali. Ves njihov program je bil zlahka odvrtili, ne da bi tukajšni gledalci zaznali rutino, ali pač naveličanost na njihovih obrazih.

Jaz pa si bom danes najverjetneje kupil naboje za šintarco, se je zganil možak v pomečkanem balonarju. *Tri moram vrniti Lugašu, tri si bom vzel za Sakača, če bo gad še naprej lezel vame, tri pa potem že lahko spustim tudi v zrak, če me prime – da mi bo od te kupčije vsaj kaj veselja*, jih je preštel na prste in je pomahal z devetimi.

Nabojе lahko tudi zmakneš, je zmignil, ki je šaril po žerjavici. Zbarantaš si, da boš preiskusil šintarco, medtem pa jih mirno daš kam, je potisnil palec za pas.

Cena je res oderuška, je prisluhnil možak. Spomnim se časov, ko je bila tudi desetkrat nižja, roba pa je bila seveda enaka, če ne celo boljša, je zdaj kar vzrojil.

Morala bi biti še stokrat višja, je zamrmral starec. Le tako bi življenje tu znova pridobilo ceno.

Bralo se je z obrazov, da niso soglašali, zato so zopet raje molčali. Tretja steklenica žganine je potovala iz rok k ustom, kakor bi se jim na lepem tudi mudilo. Dan, ki so ga končno dočakali, je razgalil okolico vse do obisti. Parkirišče za tržnico je bilo obenem tudi smetišče, ki sta ga najverjetneje spirala in pometala le dež in veter. Zidovi so se oluščili in prhki les je cvetel kakor doge v kakem odsluženem pristanišču, ki ga je tudi morje že zdavnaj zapustilo. Za kolesi so se mastno polesketavale dolge luže in se zlagoma znova zapirale, kakor da bi bilo blato živo in bi si sproti celilo rane. A saj – bil je najverjetneje edini, ki je to še opažal in mu je bilo neprijetno v tej lepljivosti, ki se ga je po malem, a vztrajno oprijemala.

Zdaj nam torej ostaja samo še tista tema, ki je dan ne bo nikoli razsvetlil, se mu je dobrikavo nasmehnil Pisatelj, ki kot da mu je tokrat bral misli. Lahko pa si kajpada hitro poiščeva kako luknjo, v kateri je mogoče usaj začasno pozabiti, da je naš otok obdan z nepredirno skrivnostjo, mu je položil dlan na lopatico in ga potisnil iz dimnega kroga.

Nekaj si bova pač morala poiskati, je popustil in mu stopil v korak, saj so bili preostali očitno namenjeni na tržnico in bi torej ostal sam. Samo če mi obljubite, da mi ne boste več težili z metaforami, ga je čez čas ošinil od strani. Strašno mi gre to na jetra, res.

Ej!? je nekolikaj zaprepaden zastal oni. Razen Aške nisem tu še srečal človeka, ki bi vedel, kaj so metafore, je potem kar prirasel. Vi pa si zdaj seveda ne želite o tem pogovarjati se? je čez čas proseče poskusil.

Pa si tudi nikoli ne bom! je dvignil razprto dlan, kot bi ga želel ustaviti. Lahko čekate o čemer koli – lahko si kaj rečeva magari o dresuri pikapolonic –, samo ta svoja spraševanja o smislu pustite, prosim, zdaj tule v dreku, je pokazal v kalužo.

Seveda, seveda, je zmignil Pisatelj in je stopil mimo. Kakor vam je po volji, je zamrmral bolj zase. Saj: tak dan bova navsezadnje imela, kot si ga bova sama napravila, je potisnil dlani globoko v hlačne žepe in je dvignil glavo, kot bi hotel pokazati, da je res odložil prtljago in se prerujen napotil v življenje.

✱

Ob cesti, ki je zapuščala mesto, je stala hiša, ki jo je bilo že na daleč opaziti, saj je bila edina nadstropna v nizu, pa tudi sicer je bila drugačna. Visoko kamnito obzidje je bilo obraslo s pasijonkami, ki so ravno cvetele, velika okna so bila zastrta z lesenimi naoknicami, na širokem ograjenem balkonu pa je

bila pod senčnikom pogrnjena mizica in ob njej trije pleteni naslanjači. Nekdo, ki je lahko tu živel tako zelo po svoje, je bil nedvomno bogat, zato se je Ljot Jastajev kar zdrznil, ko se je njegov vodnik ustavil ravno pred okovanimi vrati in brez obotavljanja zanihal medeninasti zvonček. Ves čas, ko sta tako molče švedrala v predmestje, je bil prepričan, da sta namenjena v kako zakotno točilnico, zato mu ni bil tak jutranji obisk niti malo po volji in znova se je že po tihem jezil na Pisatelja, ki je bil vsekakor hudo svojsko in nepredvidljivo opletalo. Prijelo ga je, da bi ga kar poslal nekam in se končno odpravil po svoje, tedaj pa so se težka vrata že na široko odtrznila.

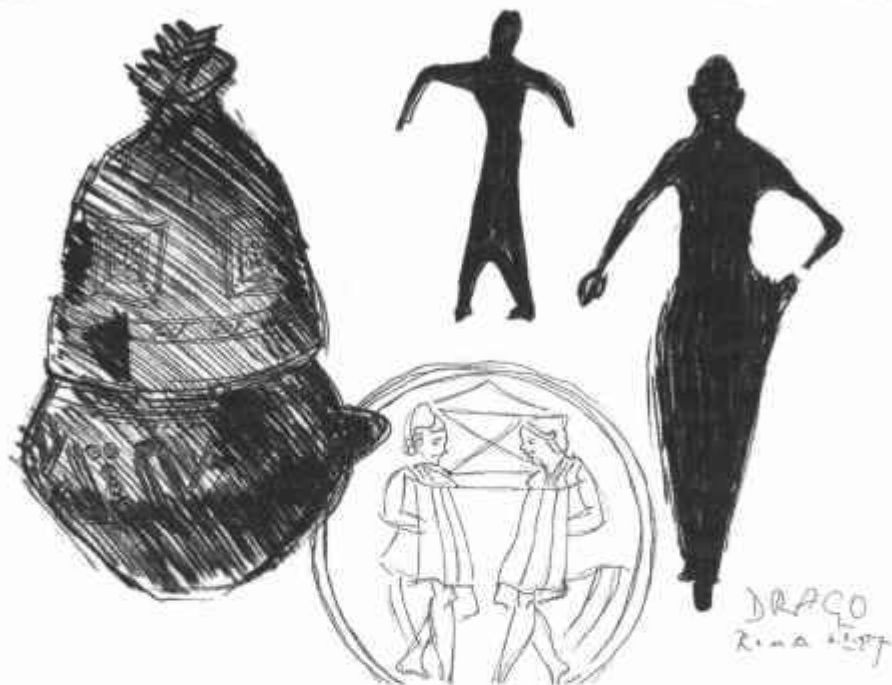
Zenska, ki je prišla odpret, se jima je nasmehnila v pozdrav, kakor da bi ju bila pričakovala. Bila je drobcena, osivela in zgrbana, pa vendar tako polna nekake radostnosti in dobrodušja, da kar ni mogel odmakniti pogleda in je kakor začaran zataval na dvorišče. Pisatelj jo je objel čez ramo, ji ob tem popravil prevelik telovnik iz ovčje kože, ki ji je visel do kolen, nato pa jo je s kazalcem ljubeče pobožkal po licu in je zašepetal: *Gospoda sem ti pripeljal, veš – enega takega pravega tiča, ki mu ni nič na tem svetu prav. Ampak pelinkovec ti bo pa že moral pohvaliti – o njem pač tu nihče ne more reči drugače, se je privošljivo namuznil in jo zopet pobožal. Nato se je ozrl k Jastajevu in je rekel: Aško sem klical mama že, ko je bila moja še živa. Veliko je pretrpela z mano, veš, in bo še trpela. Zato pa jo bom nekoč dal v knjige.*

Ne bo, ne – sem mu že zdavnaj zabičala, se je še kar smehljala ženica. Ne bi bila jaz rada taka, kot bodo v njegovih knjigah spake, je prijela Jastajeva za dlan in ga povedla po tlakovancu. Pa tudi vi raje pazite, da vas ne spaca v kako knjigo, mu je pomežiknila. Veliko drugače bodo namreč takrat sodili o vas, kot bi nemara sami želeli, je nadaljevala s šegavostjo. On bo pa še naprej tu lepo srebal pelinkovec, kot da se ni nič zgodilo – in se sploh vedel, kot da ni nikdar ničesar počel z vašo dušo.

O tem pač ne dvomim, je zmignil, ko ga je zdaj presenetila tudi z mislijo. A saj sva se že zmenila, da bova raje samo skupaj pila. Jaz namreč samo še pijem, veste. To je tako rekoč moja edina zanimacija in edino obhajilo.

Prav, prav, je zmignila. Saj vama ga bom takoj prinesla, se je že zavrtela k vratom, ki so vodila v hišo.

Čudil in čudil se je, da ni taka njegova neposrednost niti za spoznanje zbledela njenega čarnega smeha, in kar nekako ni več povsem dojemal, da se lahko to res tako dogaja. Tujstvo, ki ga je spremljalo vsa ta leta, kot da se je na tem dvorišču zdaj v hipu razblinilo. Pisatelj pa, kot da je razumel te njegove občutke in je zopet samovšečno užival. Ali pa ga je pač radostilo, da ga je tako zlahka oplel s presenečenjem in ga napravil za svojega? A kakor koli že: preveč mu je godilo in preveč je bil radoveden, da bi ga lahko še zavrnil. Stopil je torej z njim okoli vogala in se – samo še bolj nejeveren – znašel na vrtu, kjer se je res zdelo, kot bi bilo v raj. V sredi je stal kamniti vodnjak z ovalnim koritom, v katero je ves čas kot po slamici kapljala studenčnica in žuborela svojo komaj slišno pulzirajočo pesem. Okoli so bile v krogu razporejene kamnite mize in

hrastove klopce, ki jih je obraščalo skrbno vzgojeno in opleteno zelenje. V pajkovih mrežah je še zmeraj polesketavala jutranja rosa, v komaj vidnih tančicah med letvicami pa so spali cekinčki in drugi, še drobnejši metulji.

So tudi ljudje, ki jim ni vseeno, je zmignil Pisatelj in se zleknil na klop pod oleandri. K Hjuzom lahko pridem, tudi če staknem tifus, se je pobahal. Bilo bi torej preenostavno, če bi zdaj rekel, da so zgolj dobri mecenji, je še razglabljal. Vsekakor pa bi bilo to zanje hudo žaljivo, je sklenil in čakal.

Zazrl se je v metulje, ki so se trepetaje prebujali, in ga pustil v tišini. Zdel se mu je samo še bolj klavrn, ta človeček, ki se je tako krčevito oklepal svoje posebnosti in nenehoma opozarjal na nekakšno poslanstvo, za katero je bilo bržda vsakomur jasno, da je piškavo in zamansko. Kot da pač ne bi zmogetel že enkrat reči, jaz sem ta in ta in me je toliko, kot me je tu, lepo prosim – nažrl sem se na sprejemu, noč sem prekrokal, zdaj pa me zopet hudičevo žeja, ker vamp pač terja svoje? Ali pa je skovir v resnici že zdavnaj zgruntal, da se s tako maestetično držo lažje pripije, in je bila vse to le sprenevedava igra?

Prinesla sem takega, ki ga bom lahko spila z vama, se je smejala Aška, ko se je vrnila s pladnjem.

Tistega z glogom? si je pomel dlani Pisatelj.

Tistega za srce, ja, je natočila. Saj ta mi še edini lahko pomaga, je prisedla na rob in dvignila kozarček. Pa tudi vama, je pomežiknila. Saj tudi vidva nista več ravno mlada.

Še včeraj pa si trdila, da se edino srce nikoli ne stara, se je namrščil, ko je zvrnil na dušek in si takoj natočil znova.

Ne moram tega zdaj reči pred gospodom, ki morda o tem ve več kot midva, je po ptičje nagnila glavo in ga ošinila izpod veke.

Srce? je pomislil Ljot Jastajev. Kaj bi sploh lahko rekli o tem organu? se mu je kar nekako zataknilo. Ko je človek zadet, je najverjetneje tudi srce pijano? je končno zgruntal. Ali pa morda tudi ni? se mu le ni zdelo povsem verjetno. Saj bi tedaj šlo po svoje? Ali pa bi se kje kar ustavilo in malce zakinkalo?

Tako torej, se je namuznila starka. Taki ste torej vi tič?

Saj sem ti rekel, da je tak, je pritrdil Pisatelj.

Kakšen pa je potemtakem bil v njunih očeh, mu ni bilo niti malo razvidno.

*

Ko je šla Aška po novo merico pelinkovca, je prišla z njo na vrt Ruda. Tako je bilo namreč ime mladi ženski, ki je prav tako brez vsakršne zadrege prisedla in ju pozdravila vsa ozarjena s smehljajem, ki je bil pri Hjuzovih po vsem sodeč deden. Njene rjave oči so ju tipale z otročje zvedavo vztrajnostjo in vsa njena drža je dala vedeti, da sta dobrodošla in da je rada z njima. Ljot Jastajev se je spričo te neposrednosti kar nekako umikal v naslanjač, Pisatelj pa je seveda zopet razkazoval svojo domačnost in se sploh vedel, kot bi bil malodane gospodar tega ljubkega bitja. Trepljal in božkal jo je, kot prejle starko, in ji pravil o njunem sinočnjem srečanju, kot da bi bilo to resnično nekaj izjemnega ali celo usodnega. Pritrjevala mu je in prikimavala, ko pa je potem omenil še, da njegov variete že skoraj celo desetletje potuje, jo je reč tako očitno vznemirila, da se je kar presedla k Jastajevu in je prav nekako zadihano vprašala: *Le kaj se to mora zgoditi s človekom, da se odloči za življenje na poti?*

Zazrl se je v njen lepi ozki obraz s poudarjenimi ličnicami in rahlo razprtimi polnimi ustnicami, ki se mu je približal na dih, in začutil, da se tokrat ne bo zmožl ubraniti z domislico. Bilo je nekaj v njenem pričakujočem pogledu, kar mu kratkomalo ni dovoljevalo umika, ali ga je, prav nasprotno, celo mamilo, da bi ji postregel s pravšnjim odgovorom. *Teško govorim o drugih, je torej šepnil. A zame, recimo, je bil usoden trik z vrvoj. Natanko pred desetimi leti sem v Varšavi prvič slišal zanj. Lastnik neke francoske zavarovalnice je bojda obljubil milijon frankov tistemu, ki ga lahko izvede, in vsi moji tam so seveda znoreli zaradi denarja. Z mano, se mi zdaj zdi, pa se je zgodilo nekaj še veliko hujšega: zmagala me je radovednost in obljubil sem si, da bom razkril skrivnost tega prastarega trika, ki ga baje ne more nihče več ponoviti. Prodal sem vse svoje podedovano imetje, naložil denar v potujočo skupino in se odpravil na jug in na vzhod. Saj, vsaj to mi je bilo že od začetka razvidno, da izročilo tega zakletega trika zagotovo prihaja od tam, je dvignil razprte dlani proti sončnim pramenom in z zaroteno pobožnostjo sklenil svojo pripoved.*

Tb, torej? je prevzeta in čudno ganjena dahnila Ruda.

Tak vražji trik, ali kaj? je nejeverno pocmokal Pisatelj.

Gre pa takole, je prikimal Jastajev. Mojster pride na čisto z dobrih sedemin-dvajset čevljev dolgo zvito vrvmi. Razpusti jo in vrže njen konec v zrak, tako da se mu vrvmi postavi v rokah pokonci kot palica. Pristopi pomočnik, spleza po vrvmi navzgor in na vrhu izgine. Nato mojster spet zviže vrvmi in tako se nastop zaključi, si je namotal namišljeno vrvmi okoli lakta in se priklonil.

Saj ne more biti res! je vzkliknila Ruda.

Zato pa je trik, je skomignil Pisatelj.

Marsičesa sem se že naposlušala, je zmajala Aška. A česa takega si že ni mogoče izmisliti.

Seveda si nisem izmislil, se je nasmehnil vase. Nisem pa, resda, na vsej tej silni poti še srečal človeka, ki bi o zadevi kaj vedel, je spustil ramena in je raje zamolčal, da je davno že nehal celo spraševati. Začudenje na njenem obrazu je bilo namreč nekaj tako ljubkega, da je lahko vso nakopičeno malodušje na mah zatajil v sebi in si priznal skomino, ki se je po sedmih suhih letih znova zganila. Kdor ni nikdar ničesar počel s tako strastjo, bo to kajpada težko razumel, je želel o tem še govoriti. Sicer pa je pri vsakem poslu kaj, kar se zdi tako rekoč nedosegljivo, zato pa je seveda tolikanj bolj vabljivo.

V vsakem poslu in vsakem življenju, je pritrčila starka. Le da se malokdo res prepusti izzivu.

Ali pa ga reč tako obsede, da se ji kratkomalo ne more upreti, jo je dopolnil Pisatelj.

Le čemu govorite o tem kot o strupu? se je vznemirila Ruda. Kdo pa, prosim, lahko kdaj z gotovostjo reče, da je skrivnost resnično nedosegljiva in da bo človeka zanesljivo ugonobila?

Spogledali so se in za hip potihnili.

Bilo je očitno v njenih besedah nekaj, s čimer niso več računali. Ali pač – vsaj Ljot Jastajev je to drobno zadrego tokrat začutil kot bolečino, saj kratkomalo ni smel niti zmogel priznati, da spotoma že dolgo ni več sanjaril o cilju. A bilo mu je obenem tokrat, kot bi se prebujal iz nekega minulega časa in kot da se vse tisto vmes ne bi zares zgodilo. Zato se je raje zopet umaknil. Doletelo ga je preveč iznenada, da bi lahko razumel, ali mu je Pisatelj zopet spretno privedel v skušnjavo, ali je bila kriva ona, ali pa se je nemara v tem osončenem jutru zložilo oboje?

Pa tudi če res potrošiš življenje, je tiho nadaljevala v tišino. Mar ni že samo občutek, da si vsaj poskušal, vreden veliko več kot vse tiste vsakdanjosti, ki so ti bile sicer zlahka na razpolago? je s pogledom zatipala po obrazih.

To je seveda večna tema in večna dilema, ki je ne bi bilo le, če ne bi bilo na tem svetu enih in drugih, je vzdihnil pisatelj in je raztočil ostanek v kozarčke. Sam vsekakor lahko razumem oboje, kdaj bom pa dal komu prav, pa je seveda zmeraj novo vprašanje.

Vedno je to tako, ko sodiš o drugih, se je nasmehnila Aška in mu nazdravila. Ko pa gre zate, je srebnila, takrat pa ti vsakršna velika pamet po navadi kaj malo pomaga.

Saj, se je le zmignil in je začuda soglašal.

Rudin pogled pa se je znova vrnil k Jastajevu in ga je prosil, naj le še kaj reče.

*

Veselim se že vaše večerne predstave, je dejala, ko sta se potem s Pisateljem le napotila.

Prišli boste? je znil ves zaprepaden.

Le kako bi lahko tako vabilo sploh zavrnila? se je vsa nasmehnila, tako da ni več prav vedel, ali jo je v tisti nenadni vročičnosti res celo povabil ali pa je le tako razumela njegovo vedenje.

*

Kaj vse se godi na tem svetu! je v križišču pred mestom zastal Pisatelj in se široko razširjenih rok zazrl v nebo. A kaj, ko so ljudje sami sebi največji lažnivci in si še takega čudeža ne bodo zlahka priznali, je hrknil in pljunil. Gospod, recimo, ki bi me moral zdaj do onemoglosti častiti, se bo raje na vse kriplje prepričeval, da nima pojma, kje je ravnokar bil in kaj je počel, namesto da bi si lepo pošteno priznal, da je srce še zmeraj tam in se še kar odtaja, je spustil pogled in si ga srepo ogledal izpod vek.

Vrag, je zamrmral. Raje bi bi nočaj srečal črno mačko kot vas.

Čeravno tudi o tem niste zdaj več povsem prepričani, se je suho zahahljaj. Ampak se vam celo že na tihem dozdeva, da imam dobre namene z vami, je povzdignil svoj hripavi glas in ga povlekel za rokav, da sta znova stopila v korak.

Namene? se je namrščil.

Saj lahko to imenujeva tudi drugače, je pohitel Pisatelj. Rečeva recimo lahko, da mi ni vseeno.

Poslušajte! ga je sunil. Kaj si vi sploh domišljate? je v besu popljuval. Zalepili ste se name in že pošteno težite, se je še komaj unesel, da ga ni zares mahnil. Zato bova šla ta hip lepo vsak po svoje, je kot otročaj odskočil in si izbral svojo pot. Prav briga mene za vašo filozofijo in vaše ušive romane, je zdaj že mrmral zase. Naposlušal sem se jaz že vsakega sranja, zato mi pač ne bo tu neki kujon solil pamet, je brcnil največji kamen. Kako naj mi je in kaj bi jaz moral –!? je v nepomirljivem ogorčenju vihal roke. Bi mar ril po tem dreku, če bi bil lahko marioneta? se je preizkušal z vprašanjem. Bi bil sam na vsem svetu, če bi tako potreboval nekoga? se je nehote okrenil in videl, da je oni še zmeraj stal tam.

Povlekel je glavo med ramena in samo še raztegnil korak.

Nekaj je bilo v njegovem pogledu, ki ga je potem še čutil v hrbet, kar ga je delalo negotovega. Je bila v njem očetovska prizanesljivost do sina, ki ni sprejel življenjskega poučila in je krenil po svoje? Je bil smehljaj mačke, ki je bila prepričana, da se ji ujeta miš ne more več izmuzniti in si je spet in spet privoščila igro? Ali pogled demona, ki se je prihulil v knjigo usode in je zlovesče podtikal opombe? Ali pa je bil zgolj bolni pogled nekoga, ki si je po malem domišljaj, da lahko ureja ta svet po svoje? A kakor koli že: bilo mu je nadvse zoprno, da je bil sploh podležen takim občutkom, in ga je zlahka zmagovala slutljivost. Sicer bi vsiljivca gotovo že sunil v piščal in ga potlačil v

brozgo. Tako pa je zdaj bežal kot cigan pred oblačino in se komajda še obvladoval, da ga ni grabila panika – on, ki je zmeraj verjel le rečem, ki jih lahko otipaš, saj je bil sveto prepričan, da je ni čarovnije brez trika in da je vse tisto nedoumljivo, kar osupne in zblodi, le iluzija.

Ustavi se Ljot in se strezni! si je torej dejal. *Kraji so taki in ljudje čudni, ti pa si še zmeraj Ljot!* se je z obema rokama poščipal v lica. *Ljot, ki lahko vsakogar tu pelje v kino!* je dušknil, da so mimoidoči obrnili poglede – in je tudi že čutil, da je zaleglo. Ozrl se je naokoli in se otresel, kakor bi bil ravnokar stopil iz vode, nato pa je zastavil korak proti hotelu.

*

Uri in Zolda sta v baru pri recepciji ravnokar naročila steklenico vodke. Bila sta edina v skupini, ki ju je vsaj na videz poznal še iz časov pred varietejem, zato so si nekako le bolj zaupali in so bili tudi več skupaj. Mož, ki se je med potjo že spremenil v starca, je bil pred odhodom studijski glasbenik in jim je s svojo večščino zdaj nadomeščal orkester. Zolda je v prometni nesreči izgubila edinca in je pravzaprav bežala pred znorelim možem, ki ni mogel preboleti izgube in ji je v svoji bolesi nalagal nesmiselno in bržda res tudi neupravičeno krivdo. Prva leta je še plesala in razkazovala svoje presežno oprsje, nato pa so pri nekem ubožanem Ukrajincu kupili tri dresirane pudle in je nastopala le še z njimi. S starim sta se bila z leti precej zblížala, in čeravno nista v hotelih nikoli delila sobe, je velo med njima nekakšno razumevanje in ljubečnost, ki je bilo že na pogled opazno in so bili mnogi prepričani, da sta mož in žena. Še posebej pa se je to tako zdelo, ko sta, kot danes, vrgla na kup za celo steklenico in si omislila praznik.

Bolje, da je sploh ne načenjata! je že od daleč napadel Jestajev. *Zvečer je prva predstava in za ob petih bom napovedal vajo!* je zapel z glasom, ki ni trpel ugovora. *Ljudje so nam tokrat naklonjeni in res jim ne bi rad kazal nesnage, ki razpada na odru.*

Op!? je po vprašujoči tišini dejal Uri in si z razširjenimi prsti počesal naoljene lase za ušesa. *Ali je nekdo preveč zadet ali pa je preveč trezen?* so se mu usta razlezla v široki golozobi smehljaj, ki ga je za hip pomladil.

Ali pa je spet nekemu nekaj obljubil? je zaobrnila z očmi Zolda in ga obenem blago povlekla za dlan, naj prisede.

Zleknil se je na oblazinjeno klopco in si prižgal cigareto. Povsem razvidno je bilo namreč, da tokrat ne bo šlo zgrda. A saj: častil bi jima bil še liter te vražje slin, če bi le lahko upal, da ga ne bosta popivnala še pred večerom in mu povsem pokvarila predstave. Tako pa: *Kaj če bi nama tokrat ponudil ta silni razlog v presojo?* ga je pobožala po nadkolenu. *Nisva vendar midva že tako ugreznjena, da ne bi lahko zdravo odločala, ali se res spleča ali pa morda niti malo?* je pritegnil stari.

Nasmehnil se je v dim in pomignil točajju, naj tudi njemu prinese kozarec. Bil mu je pravzaprav ljub ta način, kako sta si ga tokrat privoščila. Spominjalo ga je

to na čase, ko so si vsaj v plimah še lahko zaželeli, da bi bilo kaj iz podjetja. *Prav*, je torej skomignil. *Le čemu vaju navsezadnje ne bi lepo prosil?* je dejal in počakal, da je prišel natak in mu natočil. *Pa: če bosta rekla, da se ne spleča, potem se pač najverjetneje res ne spleča*, je visoko nazdravil in zvrnil v grlo.

Op!? je oni spet dvignil brado.

Op!? je v smehu ponovila in je našobljenih ust čakala.

Žensko sem srečal, je kar izrekel. *Tu pravo*.

Obsedela sta vznak in nista niti skušala skrivati presenečenja. Vsekakor sta lahko pričakovala marsikaj drugega, zato ga ta njuna bebavost zdaj ni motila. Predel je nogo čez koleno in je potrpežljivo čakal, da mu bosta sodila tudi z besedo.

Upala sem, da jo boš nekoč še ugledal, je končno dejala Zolda. Njen glas se mu je zdel tako čudno ganjen in nekako slovesen, da mu je bilo prav neprijetno. Segel je v zadregi po steklenici in jim je vsem natočil do roba. Premleval je medtem še kar njene besede, ki mu niso bile povsem razumljive, pa je vendarle ni želel povprašati, kaj je s tem mislila.

A ona, kot da je tudi o tem zdaj vedela.

Res, res! je pritrdila. *Tolikokrat že sem bila prav besna nate zaradi praznine, ki si jo tako vztrajno sestavljal okoli sebe*, se je razgovorila. *Kar spraskala bi ti bila včasih rada tisto krasto na pameti, ki ti ni dovolila, da bi napravil kaj zase*, mu je pokazala kremplje. *Dokler nisem že povsem obupala nad tabo, seveda*, se je potem le grenko nasmehnila. *Dokler nismo že vsi skupaj postali zgolj prtljaga tvoje zakrknjene apatije*.

No!? je zategnil in segel po kozarcu. *Tak je torej dan, ko smo kar naenkrat vsi pametni!?* se je spet ujel na robu, ko ni zmožal presoditi, ali ima moči za tak pogovor in ali ima to sploh še smisel, ali pa je vse le pena, ki bo kmalu znova zvođenela.

Veš kaj? je dvignil kozarec tudi Uri. *Napravili bomo nočoj tak cirkus, ki ga še ni bilo, potem bomo pa že videli*, je zvrnil v smejoča usta. *Če je tako sojeno, bom končno spet igral na gostiji, če pa morebiti ni, bom pa trobental za trugo*, je z dlanjo plosknil Zoldo po razgaljenem bedru. *Zgodilo se bo vsekakor, to zdaj že vidim, eno ali drugo, zagotovo iz ljubezni. Ljubezen, so si rekli mnogi, je največ, kar lahko dobimo, pa naj napravi z nami kar more*.

Ljot Jastajev si je z ogorkom prižgal novo cigareto in se ves potuhnil v dimu. Uvidel je, da se kompanjona še zdaleč nista zgolj zabavala in so bile v dovtipih zmeraj razvidne sledi sočuti. Zavedal se je tudi, da jima je sam prinesel zgodbo, v kateri se je lahko zdel drugačen, a vendarle mu še zmeraj ni in ni šlo v glavo, s čim je danes, res kot zakleto, izvabljal same zavezujoče pomisleke. Komaj se je bil namreč prejle otresel Pisatelja, že sta ga tu obravnavala, kot da je bilo z njim že dolgo nekaj narobe in je zdaj res potreboval nasvetov. V resnici pa ju je samo prosil, ali sta lahko trezna na predstavi in ali lahko kakor koli pomagata, da ne bo ta le običajno brkljanje. Vse drugo, kar sta si navsezadnje domišljala, pa je bilo zaenkrat lahko le še samo lepa misel in kvečjemu

tihi naklep; nekaj tako negotovega torej, da mu ni mogel še niti Usodovec jamčiti, da se bo tudi v resnici spopolnilo.

Ali je lepa? se mu je Zolda nagnila v zatopljeni pogled in ga predramila iz odrevenelosti. Tako ga je, ko se je v tretji gimnaziji prvič zaljubil, povprašala mama, ga je prešinilo.

Vprašaj ga raje, ali je baba? se je golozobo zarežal Uri. Tako bi se najverjetneje, če bi takrat še živel, zarežal oče, se mu je zopet utrnilo in ga povsem zmlelo.

Pojdita vidva lepo nekam, je zamrmral vase, se sunkoma dvignil in skorajda stekel po stopnicah do sobe. Ob vsem tem je namreč zdaj želel samo še pokriti se čez glavo.

*

Zbudili so ga, ko je bilo spodaj v salonu že vse pripravljeno za predstavo. Zolda mu je skrtačila in pokrpala najboljšo črno obleko, mu zlikala rdečo svileno srajco in mu očistila čevlje, Uri pa je nekje staknil še nerabljeno britvico in odišavljeno brivsko milo. Očedila sta ga in oblekla, kakor bi bil šel po zakramente, nato pa sta ga povedla do odra, kjer je bilo prav tako postorjeno, kar je bilo pač medtem mogoče. Rekviziti so bili zloščeni, pogrinjki polikani, zavese pokrpane in sploh se je zdelo, da je vsak kos te odslužene cirkusarije prejle nekdo vzel v roke in ga skrtačil, ali vsaj pogladil. Tudi ko je potem preizkusil še podij, je lahko le ugotovil, da niso deske niti malo zaškripale.

Bil je kar ganjen in seveda hvaležen, bolj kot je to zdaj zmožgal pokazati. Tekla so leta, ko se je zdelo, da skupina več ne premore takšne solidarnosti. Variete Lindan je bil namreč vse bolj le zatočišče samotnih popotnikov, ki so želeli na jug, ker je bilo tam topleje, ali pa jim je bilo še glede tega vseeno, le da se je nabralo za preživetje. Ko so se naveličali, ali uzrli kje boljšo priložnost, so kratkomalo sestopili, ali nemalokrat kar na lepem poniknili, ne da bi komu vsaj črhnil. A to pač ni tu nikogar posebej vznemirjalo. Spotoma se je zmeraj še našel kdo, ki je lahko ponudil dovolj zanimivo atrakcijo in si s tem plačal kot. Z njimi so tako zdaj potovali še nekdanji beloruski višji oficir Ferti, ki je nastopal z ognjem, romunska akrobata Elida in Gemesku, ki sta bila tudi sicer par, in pa Čirnek, Slovak z madžarskim potnim listom, priučeni avtomehanik, sicer pa voznik kontejnerja in čarovnikov pomočnik na sceni. Bilo jih je torej v družini ta čas sedem; vsekakor preveč, da bi jim lahko sploh kaj ostalo od izkupička, obenem pa vendar premalo za kako večjo predstavo.

Arči Belčev, ki ga je že čakal v jedilnici, je bil izrazito nizke rasti in čakate postave. Ko se mu je, ves zapet v sako, zdaj dvignil naproti, se mu je zazdelo, da se rokuje z eno tistih črnih vran, ki so v jatah poletavale nad strehami in klunjale po smetiščih. Tudi sicer je namreč možak stegoval vrat in pogledoval nekako postrani, kot bi bil po malem ves čas na preži, lica pa so se mu ožila ob zaskrbljeni ustni šobi. Njegove drobne modre oči so ga spremljale, ko je sedel, in še kar čakale, ali bo spregovoril. A Ljot Jastajev je v takih trenutkih pač vedel molčati.

Zdelo se mi je, da sinoči niste bili ravno zadovoljni z nami? se je oni potem le primaknil.

Žal mi je, da ste to tako razumeli, je zmignil. Rekel sem kvečjemu, da nisem zadovoljen s sabo.

Oba veva zelo natanko, kaj ste v resnici mislili, se je medlo nasmehnil oni. Zdelo se vam je za malo, da se tu nekaj gremo in da morate pri tem sploh sodelovati, ga je ustrelil z upognjenim kazalcem. Zato pa sem vas dal zdaj poklicati na štiri oči, naj vidiva, ali se bova o tem sploh lahko zmenila in ali torej lahko napraviva pravi posel? je postajal njegov glas vse čistejši, pogled pa mu je zasrepeval.

Le čemu se ne bi lahko zmenila? je zasačen odmahnil čez ramo in se komaj še zadržal, da ni tudi sam dvignil brade. *Očitno se na te reči pač spoznava, je nato skušal celo ugajati, saj navsezadnje niti ni imel izbire.*

Prav, je obrnil pogled Arči Belčev. Torej bova odslej rekla, da si zaupava, mu je čez mizo ponudil roko. Tisti pa, ki bo požrl besedo, bo pogoltnil tudi svoj jezik.

Prikimal je in mu segel v dlan.

Šele sedaj je črnih pomignil lakaju, naj prinese pijačo, in si odpel gumbe na sakoju. Obraz se mu je samozadovoljno zmeščal in tudi ptičji pogled se je začuda odtajal, kakor bi prhnila za omizje pomlad. Bil je zagotovo to človek, ki si ni zlahka tu pridobil moči, zato pa je najverjetneje tudi tako zakrknjeno pazil na sleherno špranjo, skozi katero bi utegnila odtekat.

Poskrbel sem, da bo nocofšnja predstava odlična, je dejal lastnik varieteja, ko jima je lakaj postregel s penino.

Poskrbel sem, da bo v salonu sama prava gospoda, je dvignil kozarec lastnik hotela. A to seveda še zdaleč ni vse, je nadaljeval, ko sta odpila. Pri meni boste ostali najmanj čez zimo, je pravil bolj zaupljivo. Sklenil sem namreč, da bom iz Čerta napravil hudičovo zabavišče, in vi mi boste pri tem pomagali.

Če lahko res pomagam? je zatajil presenečenje.

Nikar ne mislite, da sem se samo obesil na prvega, se je posmejal Arči Belčev. Pri meni je s tem tako, kot ko si kupujem hlače: lahko obiščem sto krojačev, pa ničesar ne najdem, lahko jih vidim le v izložbi, pa vem, te so edine prave. Pri vas, seveda, mi je bilo takoj jasno, da vam je ta cirkus le še ostanek, ga je spet ustrelil s pogledom. Zgubili ste voljo za velika dela, jaz pa vem, kako se to lahko znova najde.

Zdaj je moral Ljot Jastajev res pošteno zajeti sapo. Bil je to dan, ko je bilo težko še verjeti v naključja. Speljala so ga bila tja, kjer se ni želel več nikdar znajti: za mizo, kjer se je kovala prihodnost. A on se je začuda kar vdajal in ga je celo že žejala radovednost. Trk kozarcev penine, ki mu ni bila po okusu in je ni nikoli zares maral, mu je kar in kar pozvanjal v ušesih in delal iz tega sestanka pred večerno predstavo nekakšno posebno priložnost, ki ni zgolj blagoslavljala lepih želja, temveč je že slavila zavezo.

Kdaj bova res položila karte? je torej vprašal.

Od danes imate vpogled v vse moje posle, ki so lahko javni, o drugem boste izvedeli, ko bo treba, je tiho dejal Arči. Delila bova seveda na pol, le kar bo tako tudi nastalo, se je s kazalcem dotaknil kazalca. Že zdaj pa vam bom dal na razpolago stražarja, o katerem naj veste, da vas bo varoval pred svojatjo, obenem pa bo, to je povsem razumljivo, varoval mene pred vami.

Povsem razumljivo? je trznil. In če ga ne vzamem?

Ste ga že vzeli, je le odmahnil oni. Nikoli se ne bo brez poziva mešal v vaše zasebne zadeve, če pa bo to le kdaj storil, mi boste seveda povedali, je o tem zaključil.

*

Ruda je prišla v salon v spremstvu dveh moških nekako njene starosti. Njihova miza v ospredju je pričala, da Hjuzi vsekakor sodijo med tisto pravo gospodo, ki jo je prejle omenjal Arči Belčev. Ljot Jastajev je ostal za zaveso, čeprav ga je mikalo, da bi jo šel pozdravit. V preprosto ukrojeni turkizni obleki

se mu je zdela povsem taka kot zjutraj. Med razkošnimi bleščicami, mufti in hermeline je njena vsakdanost samo še izstopala in poudarjala ženskost, ki bi ji bili dodatki lahko le v napoto. Tudi njena drža se ni za to pogrnjeno mizo prav nič spremenila in njen smeh, se mu je zdelo, je na hipe odmeval, kot da ji je prav malo mar za vso silno omiko, ki se je ta večer nagnetla pod kristalnimi lestenci hotela Mercedes.

Veš kaj ti bom rekla? ga je v uho pogrizljala Zolda, ki mu je prišla neopazna za hrbet. *Še imaš čas, da odpoveš to predstavo, kajti sicer bo gotovo prepozno.*

Ujel jo je preko glave za vrat in je ni pustil vstran. Spogledal se je povsem od blizu z nagajivostjo v njenih očeh in je želel izvedeti, kaj je imela pravzaprav v mislih. Pogodba z lastnikom hotela je namreč zanesljivo ostala na štiri oči, o Rudi pa kajpada tudi še ni mogla naklepati, ker je pač ni poznala. Ali pa vendarle, saj je med smehom zašepetala: *Ne morem verjeti, a ta te je res izbrala.*

Kako veš? jo je stisnil.

Saj ne vem, no, se je še smejala.

Povej! je bil neizprosno.

Res si smešen! ga je skušala z zobmi usekati v nos. *Saj nisem slepa!* mu je potisnila glavo med zastore. *Katera pa še tako čaka?* je s pogledom poiskala Rudo, ki je bila res vsa obrnjena k prizorišču. *Poglej vendar druge?* je nato obrnila pogled po dvorani. *Prišle so se le pokazat in se ukvarjajo s sabo,* ga je uščipnila v nedra, da je komaj še brez glasu preстал bolečino. *Ti pa se še kar kobacaš v negotovosti in bi najraje spet pobegnil k šanku,* ga je povlekla v zaodrje in ga objela kakor mati.

Čudne reči se dogajajo, je zamrmral in ji naslonil čelo na prsi. Skušal je verjeti, da Ruda ni ravnodušna in da je res prišla tudi zaradi njega, obenem pa se je počutil kot v temačnem in nepreglednem gostirju, kjer so lovci pravkar nastavili pasti in zdaj čakajo na nepremišljen korak. Bili so to seveda znova občutki iz časov, ko je v njem še prebivala žival; dvigali so iz spomina zadušljivi prah z razpotij, ki so ostala daleč tam. Ali pa se je pač le zdelo tako, dokler je bil lahko povsem prepričan, da je res pobegnil dovolj vstran in se odpovedal vsakim željam? Kajti zdaj je med mehкими Zoldinimi dojkami že zopet čutil svoj vroči znoj, ki se je zlepljal s pudrom in mu pokvaril masko, obenem pa je krčevito odganjal sleherni misel, da bi se morda izognil nastopu. Gladila ga je s prsti po laseh in si to njegovo nenadno vročičnost seveda razlagala po svoje. A tudi za to mu je bilo zdaj malo mar, saj najverjetnje tudi ne bi mogla razumeti, da ga nista zdelovala ne trema niti strah, temveč se je v njem pasel povsem drugačen dvom.

Gospod ti je prinesel sporočilo, ga je vzdramil Urijev glas.

Gospod? je zdrznjen zažmirkal in si otrl oči.

Baje boš že vedel, se je stari glasno posmejal in mu pred nosom razprl dlan. Na njej je zatrepetal drobceni beli metulj, in še preden je lahko segel po njem, poplesavajoč zakrilcal pod strop.

Bil je to seveda cekinček iz Hjuzevega vrta.

Poslala mu ga je bila Ruda, o tem pač ni bilo dvoma.

Bilo je to sporočilo, ki ga je vzradostilo kakor otroka.

Cmoknil je Zoldo na ustnico, jo z obema rokama uščipnil v lica, si snel klobuk in se pognal z njim v lov za metuljem. Stopal je na zaboje in kovčke, se z mize poganjal do stropa in je pri tem tako zalomastil, da so nastopajoči prihiteli s hodnikov v zaodrje.

Ali so spet bele miši? si je mrzovoljno pogrizljjal brke Ferti, ki seveda ni vedel o metulju in ga tudi ni videl.

Mislim, da je tokrat nekaj veliko hujšega, je sprenevedavo obrnil oči Uri in zmajajoč vzdihnil.

Politi ga je treba z mrzlo vodo, je zacepetala Elida, ki je bila na mah vsa iz sebe.

Ljudje božji!? je razprla roke Zolda in jih ni pustila bliže. *Dopustite vendar človeku, naj ulovi svojo srečo!*

*

Ljot Jastajev je stopil na oder in odprl svojo črno čarobno škatlo, ki je bila prazna. Publika v salonu je imela velike oči, saj je bila predstava že na vrhuncu, program varieteja Lindan pa je nocoj očitno zasnjeval. Bil je to torej eden tistih vse redkejših trenutkov, ko je iluzija spet lahko zmagovala, saj so ji bili ljudje pripravljeni verjeti. Naveličani potujoči artisti so se lahko vsaj za nekaj trenutkov spet spremenili v tisto, kar so si vseskozi želeli biti, in vprašanje je bilo, res, kdo je bil komu bolj hvaležen za to bližino. Tudi prazna škatla, ki jo je čarodej prenašal po odru in jo ponujal na ogled, je torej obetala veliko delo in nadvse si je bil zaželel, da vsaj tokrat ne bi razočaral.

Vsi vemo, da iz nič ni mogoče ustvariti ničesar in da je imel tudi Stvarnik zagotovo kaj skritega v rokavu, jih je nagovarjal, ko je zapiral škatlo. *Zato mi seveda ne morete verjeti, da lahko kar tako kaj ustvarim, in vas o tem ne bom niti prepričeval,* jo je odložil na stojalo. *Je pa vsekakor res, da je v skrinji zdaj tema. Tema je nedvomno črna. Iz črnega pa se kajpada že da ustvariti vsaj kaj črnega,* je zamahnil s čarobno palčko in znova odprl škatlo.

Iz nje je pokukal krokar in je pokljunal: *Gra, gra!*

Onemeli so v začudenju, ptič pa je sklonil glavo v priklon, se mu povzpел po roki na ramo in je spet zagrgal.

Vsi vemo, da je iz črnega nemogoče napraviti belo, saj je tudi Stvarnik najprej ustvaril angele in šele iz njih hudiče, se je Ljot Jastajev zmagoslavno sprehodil po salonu. *Je pa vendarle tudi res, da se vsaj kak peklenšček kdaj le pokesa,* je zastal med mizami. *Zato nam kajpada to pot ne preostane drugega, kot da črnuha prepričamo, naj se spremeni v kaj belega,* je pogladil ptiča. *Ali pa ga pač v to kar prisilimo,* ga je frcnil s kazalcem po kljunu, ga zanesel nazaj na oder in ga potisnil v škatlo. *Kajti moj Lugaš to pač že dobro ve, da ne bo več nikdar videl dneva, če ne bo zdaj mehkega srca,* mu je znova požugal in zaprl škatlo.

Iz nje se je čez čas res oglasilo: *Gra, gra!*

No, prav, se že kesal zadovoljno prikimal čarovnik. Zmeniti se moramo torej samo še, v kaj belega naj se spremeni, se je vprašujoče ozrl po dvorani. In če mene vprašate – bilo bi mi še najljubše, če bi o tem vi odločili! je široko razprtih rok čakal odgovore.

Za mizami so se nejeverno spogledali in skorajda niso verjeli, da se lahko tudi to res zgodi. *Golob naj bo*, je končno vzkliknil nekdo. *Ali pa zajec*, je menil drugi. *Ali pa lilija*, je dejala priletna gospa, ki je bila res vsa kot bela lilija.

No, prav, je dejal Ljot Jastajev. Vedel sem, da se bomo težko zmenili, je stopil med publiko. *Kolikor vas je tu, je najverjetneje tudi želja*, je zastal in se ozrl naokoli. *Zato bomo nocoj spolnili samo eno željo*, se je nagnil nad mizo, kjer je sedela Ruda. *Ali pač: moj črni Lugaš naj se ta hip spremeni v tisto, kar si bo zaželela mlada gospa!*

Ljudje so stegnili vratove in čakali.

V njunih pogledih, ki sta se za dolgi hip srečala, je bil smehljaj, ki ga najverjetneje niso opazili. Obenem pa je bilo med njima čutiti trepet negotovosti, ki ga je sprožilo tveganje. Saj, vedela sta zdaj najverjetneje že oba, da ju tokrat zanesljivo opazuje Usodovec, ki edini lahko napelje, da dva obenem pomislita na kaj skupnega.

Naj se spremeni ..., je končno zganila ustnice. *V metulja*, je vsa plaha šepnila.

Tlesknil je s palcem in kazalcem, se zasukal na peti in se vrnil na oder. Ko je potem počasi odprl črno škatlo, je iz nje poletel beli cekin in se drobno poplesavajoč dvignil pod strop. V salonu hotela Mercedes je še in še odmevkalo čudenje, njemu pa je ostajal v ušesu le vzdih Rudinega olajšanja.

*

Arči Belčev je prišel takoj po predstavi v zaodrje in mu znova segel v roko. Njegov stisk je bil tokrat še bolj krepak in zdelo se je, da z njim le potrjuje poprejšnji dogovor. Ko pa je potem še kar stopljal tam in skozi dime dogorevajoče cigare opazoval pomočnika, ki je pospravljajl rekvizite, je bilo vse bolj čutiti, da spet išče priložnost za zaupljivi pogovor. Ljot Jastajev si je snemal puder z obraza in je postajal vse nemirnejši, saj se mu res ni vzljubilo zdaj še dorekati o poslu, obenem pa se je bal, da bi Ruda odšla iz salona. Pomišljal je že, da bi se kratkomalo izmuznil in tako svojemu čudnemu družbeniku navsezadnje tudi pokazal, da lahko razpolaga z njim le, ko mu je to po volji, a ptiček je potem vendarle nagnil glavo in je skozi zobe iztisnil: *Seveda ne vem ravno, kako to gre, a toliko mi je pač že jasno, da ste se morali z gospodično poprej domeniti?*

Jastajev si je v zadregi pogrizljal ustnico, saj ni vedel, kako naj bi mu to pojasnil. Za izvedbo tega trika je bil resda potreben dogovor z nekom iz publike, a tokrat sta se z Rudo pač sporazumela drugače. Bila je to samo njuna igra, ki se mu je zdaj zdela popolnejša od zvijače.

Zanima me v resnici samo, ali ste Hjuzovo snaho izbrali po naključju, ali pa je za tem morda kaj drugega? je zašepetal Arči Belčev, še preden je dočakal odgovor.

Potipal si je odrevenelost v goltancu in ni niti skušal prikriti, da ga je dejstvo osupnilo. O Rudinem zakonu mu namreč ni doslej nihče niti namignil, pa tudi sicer se je ves čas vedla, kot da je prosta. Zdaj pa je bilo torej zelo verjetno, da je bil eden izmed njenih spremljevalcev pravzaprav mož. A kako, da mu je potemtako sploh poslala metulja in kaj je to v resnici pomenilo?

Se mi je kar zdelo, da ni bilo naključje, je zmignil lastnik hotela in se mu povsem od blizu zazrl v oči. *Zato pa sem vam tudi prišel povedat, da Hjuzi niso najina kompanija*, je vprašujoče našobil ustnice in je, ne da bi trenil, čakal.

Ne razumem? je zamrmral Jastajev.

Saj ni kaj razumeti, se je medlo nasmehnil pritlikavi. *Važno je le, da veste in imate to ves čas v glavi*, se je umaknil, kakor po razglašeni zmagi. *Hjuzi prekupčujejo z lesom in so strašansko bogati, drugače pa nimajo prave pameti*, se je nato le spet vrnil. *Glede najinih načrtov se bo treba z njimi zelo na trdo pogajati, zato bi bilo nadvse neprimerno, če bi vam jo podtaknili.*

Ne razumem? je spet zategnil. *Rekli ste, da je snaha?*

Rekel sem, da je vdova, se je namrščil oni. *Ostala jim je, ker ni imela kam, in brez vsakršne slabe vesti jo lahko uporabijo.*

Obrisal si je obraz in se nekako ves mehak naslonil na okensko polico. Olajšanje, ki ga je bil zdaj začutil, se mu je omamno razlezlo po telesu in prav mar mu je bilo ta hip za vse strahove ter naklepe tega tipa, ki se mu je navsezadnje vsilil. Besede, s katerimi bi mu lahko pojasnil, da vse to z Rudo pač ni mogla biti spletko, so ostale v njem in ga niso niti malo tiščale. Nasmeh denarja, ki ga je obetal posel, je bil medel v primeri s smehljajem, ki ga je spremljal že od jutra in ga zvaljal v budne sanje.

Le brez skrbi, je torej odmahnil. *Ko sam delim karte, le stežka izgubim stih*, je stopil mimo in se napotil po hodniku.

Samo da se ne boste potem zgovarjali, da vas nisem še pravi čas opozoril, je moral zdaj možicelj tacati za njim in tak uklon ga je po vsem tem prav presenetil.

Skrb seveda cenim, je zastal na koncu hodnika in mu zaprl pot. *Votli strahovi pa nama lahko samo škodujejo*, je dejal zviška, kakor bi bil odslej on tisti, ki vodi igro.

Arči Belčev je stegnil vrat in trznil z glavo, kakor bi mu bil prilepil zaušnico. Lica so se mu v tej krčevitosti povsem zožila in zdelo se je že, da se bo njegova ranjena gospodovalnost zaredila v bruhljivo jezo, a se je nato na lepem le spet spustil s prstov in zlovešče zašepetal: *Eden redkih sem tu, ki vem, kako je bilo v resnici z njenim nesrečnim možem. Ko me boste nekoč lepo prosili, vam bom o tem tudi povedal. Bajim se le, da bo takrat za vas že prepozno*, je udaril s peto in mu obrnil hrbet.

Preslišal je grožnjo in pritisnil na kljuko.

V salonu so pravkar stregli večerjo in Ruda je bila seveda še zmeraj za mizo. Položila je bila dlan svojemu brkatemu spremljevalcu na ramo in mu o nečem razgovorjena vsa lezla v pogled. Pričala je ta njena drža o taki bližini, da se je

Jastajevu znova zdrobil korak. Napotil se je zato raje k mizi v kotu, ki so jo bili medtem pripravili za nastopajoče, in je sedel med svoje. Negotovost, ki se ga je zdaj znova polastila, ga je tako vznejevoljila, da je kar segel po kozarcu in pustil Fertiju, da mu je natočil do roba. Odvrčal je željo, da bi se ji približal, in potlačil je upe, da ga bo res sprejela, kot so mu prejle obljubljali njeni pogledi. Zazdelo se mu je klavrno vse to hotenje in sam sebi se je zdel smešen.

Videti je, da se bo tu res živelo, je pocmokljaj Uri.

Počutiš se kot kje za fronto, je pritrtil Ferti. Tudi tam je pomembno le še jesti do riti in do vratu piti.

Ampak saj smo tudi napravili cirkus, je pridela Elida. Takega pač še nikjer nismo, je bila prepričana. Le čemu torej ne bi bili ljudje zadovoljni? se je razgledala po prostoru. Kaj pa imajo tu sploh še za videti? ji je kar še navrevalo. In če mene kdo upraša: gotovo sem raje tu kot pa nekje, kjer so se že vsega nasitili.

Ljot Jastajev je obračal glavo vstran od pogovora in se ugrezal vase. Lahko bi jim bil naznanil, da bodo najverjetneje res ostali celo čez zimo, a kaj, ko zdaj niti o tem ni bil več povsem prepričan. Iskra, ki jo je zjutraj tako nepričakovano začutil pod pepelom svojega srčevja, je namreč znova zatrepetala. Če pa so bili njegovi upi celo prazni, potem mu tako in tako ni prostalo drugega, kot da zjutraj zbudi karavano in se napoti z njo čim dlje v pozabo.

Čudno, da si se zopet zmotil, se ga je potem Zolda s kolenom dotaknila pod mizo.

Še preden se je povsem vzdrnil iz miselne omedlevice ter dojel njen namig, se mu je k ušesu sklonil brkati Rudin spremljevalec in ga povprašal, ali morda blagovoli po večerji za njo na teraso.

*

Stala je ob ograji in ni niti trenila, tudi ko je gotovo že čutila, da se ji je približal in jo opazuje. Ogrnjena s tankim pletom in takole zamaknjena je bila videti starejša in tudi drugačna, kot je je bil vajen. Zdelo se mu je celo, da ji je neprijetno, ker se mu je približala z vabilom, ali pa mu je pač zamerila, da ni sam pristopil. Priznal si je znova, da je bila to nerodnost, o razlogih za zadržanost ji pač ni smel zaupati. Le pokašljaj je torej in stopil v temnino, kamor se je najverjetneje umaknila pred pogledi.

Bi prišli tudi, če prejle ne bi uganila, kaj ste skrili v škatlo? je iznenada obrnila glavo in ga ošinila preko rame.

Bil sem prepričan, da boste, je dejal blago.

V resnici pa ste naju želeli s tem preizkusiti, se je zopet obrnila v temo, tako da ni mogel videti, kaj ji je na obrazu. Jaz pa si zdaj prizadevam, da vam te previdnosti ne bi zamerila.

Ne vem, ali lahko to povsem razumem? je priznal. Vsekakor pa je res samo to, da sem vas želel presenetiti z nečim lepim, je pristopil povsem k ograji in se ji nagnil v pogled.

Odmaknila se je in zatiščala ustnice, kakor bi bila še tehtala, ali naj mu verjame. A v očeh ji je k sreči že lahko bral, da ji je laskalo. *Še nikoli nisem*

izvajal tega trika z metuljem, ji je pojasnil. Zato si pač morate misliti, kako hudičevo me je bilo strah, da se bo kje zataknil, ali zaspal, je priznal. Je pa seveda tudi res, da sem ga pregle tam zadaj pol ure rotil in ga na kolenih prosil, naj me ne pusti na cedilu, se je glasno posmejal. Zato pač odslej že moram verjeti, da so vsaj metulji na najini strani.

Prestopila se je in se posmejala v brado.

Bil je to njen značilni mim, za katerega se mu je zazdelo, da ji je ostal iz najzgodnejšega otroštva. Nekaj je bilo v njem, kar ga je napeljalo, da jo je lahko videl kot deklico, ki najverjetneje ni bila iz porcelana. Ni povsem razbiral, čemu mu je bilo to zdaj tako pomembno, a bilo mu je spričo tega občutka lepo. Ali pač: bila mu je ljuba najverjetneje prav zato, ker je bila taka in ker je čez vse njeno še zmeraj lahko pripolzel tisti njen prvi, srčni nasmeh.

Torej so vas medtem že posvarili pred mano? ga je čez čas spet presenetila z vprašanjem.

Rekel bi kvečjemu, da so me s tem napravili samo še radovednejšega, je zresnjen odvrnil.

Kaj vas potemtakem najbolj zanima? ga je za hip prijela za dlan, kot bi želela izterjati pravo vprašanje.

Zanima me, ali ste prosti? je tiho izrekel.

Bi bila sicer tu? je vprašujoče našobila ustnice.

Lahko tudi da bi, je skomignil.

Jaz pa vem, da zagotovo ne, je stresla z rameni in se mu zazrla v oči. To mi pač morate verjeti, se je zamaknila, kot bi se je polotilo otožje. Saj še nikoli nisem prišla, kot sem prišla danes, je le še za spoznanje premikala ustnice. Tako nejeverna, kot sem, a vendarle tudi čudno prepričana, da to smem, je za hipec priprla oči. Sicer pa – saj tudi vi še ne verjamete občutku, da sva, pa ste vendar tu, se ga je spet dotaknila in ni umaknila dlani.

Stisnil jo je in ji božajoč preštel prste.

Zdeli so se mu tanki in mehki kot krokusov cvet.

Čudil se je, da je lahko tako preprosto rekla o nečem, kar je tudi sam občutil, in je zdaj že verjel, da sta.

